

روش‌های تحقیق کیفی

مؤلفان: م. نیک‌نیک، اینگه هاتر، آجای بیلی

مترجم: دکتر علیرضا حواجه شاهکوهی

عضو هیأت علمی دانشگاه گلستان

دانشگاه گلستان

۱۳۹۴

سرشناسه	هینیک، مونیک ام. Hennink, Monique M
عنوان و پدیدآور	روش‌های تحقیق کیفی / نویسندگان مونیک هینیک، اینگ هاتر و آجی بای / مترجم علیرضا خواجه شاهکوهی.
مشخصات نشر	گرگان: دانشگاه گلستان، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	ی، ۳۷۰ ص. ۱ مصور، جدول، نمودار.
فروست	دانشگاه گلستان، ۴۵
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۷۱۰۲-۲۵-۱
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	عنوان اصلی: Qualitative research methods, c2011.
یادداشت	چاپ فیزی: مرکز پژوهش و سنجش افکار صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۴.
یادداشت	کتابنامه: ص. ۳۴۴-۳۷۲
موضوع	علوم اجتماعی-تحقیق
موضوع	تحقیق کیفی
شناسه افزوده	هاتر، اینگ
شناسه افزوده	Hutter, Inge
شمه افزوده	بای، آجی. ۱۹۷۹-م.
شمه افزوده	Bailey, Ajay
شمه افزوده	خواجه شاهکوهی، علیرضا، ۱۳۴۴- مترجم
شمه افزوده	دانشگاه گلستان
شماره افزوده	۱۳۹۴ الف ۸۸
بندی کنگره	۳۰۰/۷۲
رده بندی دیویی	۴۰۵۲۱۳
شماره بشتاس	

دانشگاه گلستان. ۴۵

عنوان: روش‌های تحقیق کیفی

مؤلفان: مونیک هینیک، اینگ هاتر، آجی بای

مترجم: دکتر علیرضا خواجه شاهکوهی

ویراستار زبانی: معصومه شهریار

طرح جلد: هدیه سادات نصراله حسینی

ناشر: دانشگاه گلستان

سال انتشار: زمستان ۱۳۹۴ (چاپ اول)

شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت: ۲۰۰۰۰ تومان

چاپخانه: نوروزی- ۰۱۷۳۲۲۴۲۲۵۸

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۰۲-۲۵-۱

«مسئولیت صحت مطالب کتاب بر عهده مترجم است»

«کلیه حقوق معنوی کتاب متعلق به دانشگاه گلستان است»

آدرس: استان گلستان- گرگان- خیابان ولیعصر (عج)- عدالت ۱۵- سازمان مرکزی دانشگاه گلستان- طبقه

سوم- مدیریت کتابخانه و مرکز نشر

تلفن تماس: ۰۱۷۳۲۳۲۲۸۱۴ - Email: unilib@gu.ac.ir

http://ketab.ir/golestanuniversity

فروشگاه اینترنتی مرکز نشر دانشگاه گلستان:

مرکز فروش: تهران- مرکز پخش کتابیران (نوپردازان) - تلفن: ۰۲۱۶۶۹۵۲۹۳۳-۴ - http://ketabiran.ir

صفحه	عنوان
ز	پیشگفتار
ط	پیشگفتار مترجم
۱	فصل اول: مقدمه‌ای بر کتاب
۳	این کتاب برای چه کسانی است؟
۳	چرخه تحقیق کیفی
۴	چرخه طراحی
۴	چرخه قوم نگاری
۵	چرخه تحلیل
۵	ساختار کتاب
۷	فصل دوم: ماهیت تحقیق کیفی
۹	تحقیق کیفی چیست؟
۱۱	چه وقت تحقیق کیفی انجام شود؟
۱۲	پارادایم تفسیرگرایی زمینه‌ساز
۱۳	پارادایم چیست؟
۱۴	پارادایم‌های تفسیری و پوزیتویسم
۱۷	تحقیق کیفی و کمی
۱۹	فهم و فهم همدلانه (درونی یا درون فردی)
۲۱	دیدگاه‌های درونی و بیرونی
۲۲	فاعلیت و احتیاج به بازتابیت
۲۶	رویکرد ما به تحقیق کیفی
۳۱	بخش یک: چرخه طراحی
۳۳	فصل سوم: چرخه طراحی
۳۷	مقدمه
۳۹	بیان سؤال‌های تحقیق کیفی
۴۰	عنوان و هدف تحقیق
۴۲	سؤال‌های تحقیق کیفی
۴۳	ادبیات و نظریه‌سازی

۴۴	چرا به نظریه نیازمندیم؟
۴۵	اصلاح سؤال‌های تحقیق کیفی با کمک نظریه‌ها
۴۸	ایجاد یک قالب مفهومی
۴۹	چرا به قالب مفهومی احتیاج داریم
۵۱	قالب‌های مفهومی استقرایی و قیاسی
۵۵	انتخاب یک رویکرد کار میدانی
۵۶	قوم‌نگاری
۵۹	تحقیق فعالیت مشارکتی
۶۱	ترکیب روش‌های تحقیق
۶۲	ترکیب روش‌های کیفی
۶۴	ترکیب روش‌های کمی و کیفی
۶۳	فصل چهارم: موضوعات اخلاقی در تحقیق کیفی
۶۹	مقدمه
۷۰	اخلاقیات چیست؟
۷۱	اخلاقیات در تحقیق کیفی
۷۲	مسائل اخلاقی در چرخه طراحی
۷۳	سودمندی
۷۳	عدالت
۷۵	موضوعات اخلاقی در فرایند قوم‌نگاری
۷۵	بکارگیری مشارکت‌کنندگان
۷۹	آمادگی برای جمع‌آوری اطلاعات
۸۰	جمع‌آوری داده‌ها
۸۸	موضوعات اخلاقی در چرخه تحلیلی
۸۹	ناشناس ماندن مشارکت‌کنندگان و محرمانه بودن داده‌ها
۹۰	سودمندی
۹۰	عدالت

بخش دوم: چرخه قوم‌نگاری

فصل پنجم: بکارگیری مشارکت‌کنندگان

۱۰۱	بکارگیری مشارکت‌کنندگان چیست؟
-----	-------------------------------

۱۰۳	تعیین و اصلاح جامعه آماری
۱۰۶	تعداد افرادی که بکار گرفته می‌شوند: اصل اشباع
۱۱۰	اهداف بکارگیری
۱۱۲	راهبردهایی برای انتخاب مشارکت‌کننده
۱۱۲	ریش سفیدها (واسطه‌ها)
۱۱۵	شبکه‌ها
۱۲۲	گلوله برفی
۱۲۶	تبلیغات
۱۲۷	بکارگیری تحقیق، محور
۱۳۳	فصل ششم: مصاحبه‌های ژرفانگر
۱۳۳	یک مصاحبه ژرفانگر چیست؟
۱۳۴	چه وقت مصاحبه ژرفانگر انجام می‌دهیم
۱۳۵	هدف یک مصاحبه ژرفانگر
۱۳۶	ماهیت چرخه‌ای جمع‌آوری داده‌ها
۱۳۷	ایجاد یک راهنمای مصاحبه
۱۳۸	ساختار راهنمای مصاحبه
۱۴۴	طرح سؤال
۱۴۶	سؤال‌های باز و کاوش‌های عمومی
۱۴۹	امتحان آزمایشی
۱۴۹	آماده‌سازی برای جمع‌آوری داده‌ها
۱۵۱	تفکر درباره فاعلیت و شخصیت
۱۵۴	انجام مصاحبه
۱۵۵	ایجاد سازگاری (رابطه‌ای بر پایه اعتماد)
۱۵۶	حفظ و افزایش سازگاری (رابطه بر پایه اعتماد)
۱۵۸	پرسش و کاوشگری برای ایجاد انگیزه
۱۶۱	به پایان بردن یک مصاحبه
۱۶۸	فصل هفتم: بحث گروه بررسی
۱۶۷	بحث گروه بررسی چیست؟
۱۶۸	چه زمانی بحث گروهی بررسی انجام دهیم؟
۱۷۰	ماهیت چرخه‌ای جمع‌آوری داده‌ها
۱۷۱	ایجاد راهنمای بحث

۱۷۲.....	ساختار راهنمای بحث.....
۱۸۰.....	طرح سؤال.....
۱۸۲.....	ترجمه.....
۱۸۳.....	آزمایش هدایتی.....
۱۸۴.....	آماده‌سازی برای جمع‌آوری داده‌ها.....
۱۸۴.....	ترکیب گروه.....
۱۸۸.....	اندازه گروه.....
۱۸۹.....	محل گروه.....
۱۹۱.....	انجام بحث گروه بررسی.....
۱۹۱.....	نقش تیم گروه بررسی.....
۱۹۶.....	اهمیت تعامل گروه.....
۱۹۸.....	مدیریت پویایی گروه.....
۲۰۰.....	روش‌های کاوش گروه.....
۲۰۵.....	تأثیر احترام.....
۲۰۵.....	اطلاعات پس از بحث.....
۲۰۹.....	فصل هشتم: مشاهده
۲۰۹.....	مشاهده چیست؟.....
۲۱۳.....	چه چیزی را مورد مشاهده قرار دهیم.....
۲۱۳.....	رفتارها و تعاملات.....
۲۱۵.....	زبان بدن.....
۲۱۷.....	مکان یا محیط اجتماعی.....
۲۱۸.....	انواع مشاهده.....
۲۱۹.....	مشاهده شرکت کننده.....
۲۲۲.....	مشاهده بدون مشارکت.....
۲۲۵.....	مشاهده با ابزار بصری.....
۲۲۹.....	قدم زدن در میان جامعه.....
۲۳۰.....	آماده‌سازی و اجرای مشاهده.....
۲۳۰.....	تأمل بر روی محل استقرار (تأثیر سوء محل استقرار).....
۲۳۱.....	انتخاب مکان.....
۲۳۲.....	کسب اجازه ورود.....

۲۳۳	پوشش و ظاهر
۲۳۴	پیش خودآزمایی
۲۳۵	نوشتن مشاهده
۲۳۵	یادداشت‌های میدانی
۲۳۹	دفتر خاطرات میدانی
۲۴۰	تمرین

بخش سوم: چرخه تحلیلی

فصل نهم: آماده سازی داده و توسعه کدها

۲۴۲	مقدمه
۲۵۰	ماهیت تحلیل داده‌های کیفی
۲۴۹	رویکرد ما به تحلیل
۲۵۰	پایه‌های نظریه زمینه‌ای
۲۵۱	اصول نظریه زمینه‌ای
۲۵۳	فرایند نظریه زمینه‌ای
۲۵۴	عناصر قیاسی و استقرایی در تحلیل
۲۵۵	آماده‌سازی داده‌ها
۲۵۶	رونویسی تحت‌اللفظی
۲۵۷	ترجمه داده‌ها
۲۵۸	ایجاد کدها
۲۶۲	کد چیست؟
۲۶۵	ایجاد کدها
۲۶۵	چه تعداد کد کافی است؟
۲۶۶	کدهای قیاسی و استقرایی
۲۶۶	راهبردهایی برای ایجاد کدهای قیاسی
۲۶۷	راهبردهایی برای ایجاد کدهای استقرایی
۲۶۸	ایجاد یک کتاب کد
۲۷۰	کدگذاری اطلاعات
۲۷۵	فرایند کدگذاری
۲۷۶	فصل دهم: تحلیل داده‌های متنی
۲۷۸	
۲۸۵	

۲۸۵	مقدمه
۲۸۶	فرمول بندی طرح ویژه پروژه تحلیل
۲۸۷	جستجوی اطلاعات
۲۸۹	فرایند چرخه‌ای تحلیل
۲۹۱	توصیف دقیق
۲۹۳	مقایسه
۲۹۷	طبقه‌بندی و مفهوم‌سازی
۲۹۷	طبقه‌بندی
۳۰۰	تصویرسازی (مفهوم‌سازی)
۳۱۵	توسعه نظریه
۳۱۵	نظریه قیاسی چیست؟
۳۱۷	چرا نظریه را توسعه می‌دهیم؟
۳۱۹	چه طور نظریه توسعه می‌یابد؟
۳۲۱	نظریه زمینه‌ای
۳۲۹	فصل یازدهم: نوشتن تحقیق کیفی
۳۲۷	روش نوشتن تحقیق کیفی
۳۲۹	مخاطب شما چه کسانی هستند؟
۳۳۰	ساختار متن
۳۳۳	آغاز متن
۳۳۴	نحوه نوشتن روش تحقیق
۳۳۸	نمایش نتایج کیفی
۳۳۸	ارائه نتایج کیفی
۳۴۰	روش‌های مختلف نوشتن نتایج
۳۴۳	استفاده از نقل و قول‌ها
۳۴۷	استفاده از فرمت‌های تصویری
۳۵۳	استفاده از اعداد یا کلمات
۳۵۴	ارائه محتوی
۳۵۷	نوشتن تحقیق با روش‌های مختلف
۳۶۱	منابع

پیشگفتار

در دنیای آموزش، همواره احتیاج به تحقیق کیفی وجود داشته و نیز در رشته‌هایی که از گذشته تحقیق کیفی را اساس کار خود قرار داده‌اند، به کارگیری روش‌های ترکیبی در تحقیق، روز به روز متداول‌تر می‌شود. این موضوع محرک توجه دوباره به روش‌های تحقیق کیفی در بسیاری از رشته‌های تعلیمی و توجه بیشتر در آموزش تحقیق کیفی شده است. بعلاوه بر این هدف تحقیق‌های مداخله‌ای و سیاسی، بیشتر تمرکز روی شناسایی دیدگاه‌های مردم و استفاده از تحقیق‌های کیفی است. ما امیدواریم با ارائه این کتاب سهمی در رو به رشد بودن تحقیق کیفی و آموزش آن داشته باشیم. هدف این کتاب ارائه‌ی فرایندهای تحقیق کیفی، چه در سطح ابتدایی و چه سطوح پیشرفته است؛ چرا که رشته‌های علمی بسیاری خواهان یادگیری آن می‌باشند.

این کتاب بر پایه همکاری ه ساله بین مونیک‌هنینگ و اینگه‌هاتر است که در یک کارگاه تحقیقاتی در انگلستان با هم ملاقات کردند. در کوتاه‌ترین زمان به این نتیجه رسیدیم که ارتقا آموزش تحقیق کیفی لازم است و بنابراین کارگاه‌های آموزش اولیه در هلند برگزار شد. همکاری ما تا یک دهه‌ی گذشته ادامه یافت که در ارتقا آموزش برای تحقیق کیفی، با فعالیت‌های مشارکتی تمرکز داشت. ما کارگاه‌هایی درباره روش‌های تحقیق کیفی در بسیاری از کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته برگزار کردیم. این کشورها شامل چین، هند، پاکستان، اوگاندا، مالاوی، آفریقای جنوبی، تانزانیا، کوزوو، فرانسه، آلمان، سوئد، هلند و آمریکا هستند. بعدها آجای بیلی نیز در سازماندهی کارگاه‌های آموزشی شرکت کرد که در این کارگاه‌ها، بنیان و محرک این کتاب بودند.

شرکت‌کنندگان کارگاه‌ها، محیطی پراکنده‌ای را فراهم می‌کردند که با به اشتراک گذاشتن رویکردهایشان درباره تحقیق کیفی به بحث می‌نشستند. شرکت‌کنندگان کارگاه‌ها این گروه‌ها بودند:

* رشته‌های متنوع آموزشی - متمایل به کمی (آمارنگاری، آمارشناسی، سلامت عمومی، اقتصاد، روان‌شناسی، جامعه‌شناسی) و رشته‌های متنوع آموزشی - متمایل به کیفی (انسان‌شناسی فرهنگی، پرستاری، جغرافیای فرهنگی، آمایش سرزمین، بازاریابی و علوم گیاهی).

* زمینه‌های اجتماعی متفاوت: اروپا (هلند، انگلستان، ایرلند، رومانی، فرانسه، لهستان، کوزوو، جمهوری چک، یونان، استونی، ترکیه). آسیا (هند، نپال، بنگلادش، پاکستان، چین، اندونزی). آفریقا (اوگاندا، آفریقای جنوبی، زیمبابوه) و آمریکا.

* سطران آموزشی متفاوت: محققان سطح دکتری و فوق لیسانس، محققان ارشد از سازمان‌های آموزشی و تحقیقی مستقل، سازمان‌های توسعه و سیاست‌گذاری.

ما این کتاب را به دانش‌آموزان درآوردیم تا به طور کلی سهمی در آموزش تحقیق کیفی داشته باشیم، اما احساس می‌کنیم این کتاب چندین ویژگی دارد که نقشی منحصر به فرد در آموزش تحقیق کیفی پیدا کرده است. نگارندگان فرآیند تحقیق کیفی را در چرخه تحقیق کیفی خود به تصویر کشیده که از آن به عنوان سازه برای این کتاب استفاده شده است. در این ساختار، هرچند اگر در ابتدا به وضوح دیده نمی‌شود اما برای یادگیری تحقیق کیفی، طبیعت چرخه‌ای لازم را فراهم می‌آورد. همچنین این کتاب کاربرد تحقیق کیفی در زمینه‌های متنوع بین‌المللی را منعکس و انعطاف‌پذیری رویکردها و روش‌ها را نشان می‌دهد. ما معتقدیم، از آنجا که رویکردها به تحقیق کیفی در ژامبیا و کولماندو، ایتالیا یا نیویورک، ارزشمند بوده، جذبه‌ی بین‌المللی نیز خواهد داشت. ما همچنین راهبردهای عملی، ابزار و مثال‌های تجربی زیادی در این کتاب می‌آوریم که امید است تمرکزی بر یادگیری تحقیق کیفی در «دنیا واقعی» فراهم کند. امیدواریم این کتاب به خوانندگان انگیزه دهد تا مهارت‌های تحقیق کیفی خود را پرورش دهند، تا «صدای» مردم مورد مطالعه‌شان را تشخیص دهند و به انسانی سازی علوم از طریق تحقیق کیفی کمک کنند. ما منتظر بازخورد شما درباره کتاب و رویکردها هستیم.

مونیک هنینک	اینگه هاتر	آجای بیلی
دانشگاه اموری	دانشگاه گرونینگن	دانشگاه گرونینگن
ایالت متحده آمریکا	هلند	هلند

تحقیق کیفی برای درک و تبیین پدیده‌های پیچیده اجتماعی از داده‌های کیفی، نظیر داده‌های حاصله از مصاحبه، مشاهده‌ی مشارکتی، مستندات، پرسشنامه و ... استفاده می‌کند. پیدایش تحقیق کیفی به وجود عامل انسانی مربوط می‌شود. در این روش، برای دیدگاه‌های افراد مورد تحقیق ارزش قائل شده و محقق و تحقیق‌شونده با یکدیگر در رابطه متقابل در نظر گرفته می‌شوند، هم به توصیف می‌پردازد و هم تبیین و برای گردآوری داده به گفته‌ها و رفتارهای قابل مشاهده افراد تکیه می‌کنند.

ویژگی‌های تحقیق کیفی را می‌توان به استفاده از داده‌های کیفی؛ نظیر داده‌های حاصل از مشاهده، مصاحبه مشارکتی، اسناد و توجه عمده به پدیده‌های اجتماعی و فرهنگی، تأکید بر وجود انسان و معنا و مفهوم که انسان در نظر دارد و همچنین تأکید بر رابطه متقابل میان محقق و مورد تحقیق، برش زد.

اصول روش تحقیق کیفی شامل: بازبینی، تعامل ارتباطی میان محقق و پاسخ‌دهنده، خصلت بازتابی موضوع و تحلیل، ماهیت، فاسد، تحقق و موضوع، تبیین (اینکه که چه رویکردی باید در ارتباط با پاسخ‌دهندگان به کار گرفت) و انعطاف‌پذیری در مقایسه اصول تحقیقات اجتماعی در روش‌های کمی، می‌باشند.

کتاب‌های زیادی در مورد روش تحقیق در سال‌های اخیر منتشر شده است، ولی به صورت کامل وارد مسائل روش تحقیق کیفی نشده یا آن را به صورت کلی‌وار ارائه نموده‌اند. کتاب حاضر نتیجه سال‌ها تلاش محققان این حوزه می‌باشد که از نظر کمی و کیفی دارای ابعاد گسترده در زمینه تحقیق کیفی بوده و آن را به صورت جزئی و پایدار مورد بحث قرار داده است. از طرفی امروزه استفاده از روش‌های تحقیق کیفی با توجه به اهمیت موضوعات مورد مطالعه بیش از پیش احساس شده و نیاز پژوهشگران حوزه‌های مختلف جهت آشنایی با مسائل آن لازم می‌باشد. بدین منظور تصمیم گرفته شد تا کتاب فوق با قابلیت‌های منحصر به فرد در زمینه ارائه مدل‌ها و روش‌های تحقیق کیفی، مورد ترجمه قرار گرفته تا بتواند پاسخگوی نیازهای پژوهشگران این مرز و بوم باشد.

موارد استفاده از نتایج کتاب و تحقیق کیفی:

- مطالعه پدیده‌های روزمره که به طور طبیعی روی می‌دهند،
 - توجه به دانش و مفاهیم محلی و روشن کردن معنای وقایع به منظور تفسیر اطلاعات کیفی،
 - بررسی وقایع در بستر و بافت اجتماعی و کشف معنای وقایع توسط شرکت‌کنندگان و از طریق تعامل اجتماعی آن‌ها،
 - توانا، اطلاعات؛ اطلاعات درباره وقایع و درباره دانش از طریق تشریک مساعی افراد فراهم می‌شود و مهارت مصاحبه کننده در برانگیختن مردم برای گفتگو درباره خودشان اهمیت بسیار دارد،
 - دریافت‌های افراد بر اساس عقل سلیم (مردم‌روش)،
 - تمایز قایل شدن میان دانش محلی و علوم اجتماعی. دو سیستم معنایی، دو چارچوب مرجع (محقق و گروه تحت مطالعه)،
 - شناخت دریافت‌های افراد بر اساس عقل سلیم (مردم روش).
- کتاب حاضر در یازده فصل آماده شده که در هر فصل به مرور انواع روش‌های تحقیق کیفی و زیر بخش‌های آن اشاره شده است. از ویژگی‌های برجسته این کتاب حاضر این است که از لحاظ محتوایی جنبه بین‌المللی داشته، به طوری که تمامی این کتاب تجربه پژوهش عملی در چندین کشور از قاره‌های مختلف دنیا می‌باشد و همچنین در اکثر فصل‌های آن مثال‌هایی جهت تبیین موضوعات مورد بحث، آورده شده است.

دکتر علیرضا خواجه شاهکوهی

عضو هیأت علمی دانشگاه گلستان